Олександр Михайлович Петровський
Катерина Олексіївна Білетіна

Формування професійної компетентності майбутніх художників та вчителів образотворчого мистецтва у процесі роботи над портретом в техніці акварелі

УДК 378.147:7.021.32-057.875:75.054
DOI https://doi.org/10.24195/artstudies.2026-3.12

Олександр Михайлович Петровський
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
викладач кафедри образотворчого мистецтва
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
ORCID: 0009-0007-4941-6030

Катерина Олексіївна Білетіна
асистент кафедри образотворчого мистецтва Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна
ORCID: 0009-0000-6960-728X

Дата першого надходження статті до видання: 05.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026

У статті розглядається проблема формування професійної компетентності майбутніх художників та вчителів образотворчого мистецтва у процесі навчання створенню акварельного портрета. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення професійної підготовки здобувачів мистецької освіти та пошуку ефективних педагогічних підходів до розвитку їхніх художньо-творчих і професійних умінь. Особливу увагу приділено специфіці акварельного портрета як виду навчально-творчої діяльності, що передбачає поєднання теоретичних знань, практичних навичок і творчого мислення.

Проаналізовано педагогічний потенціал навчання акварельного портрета у розвитку професійно важливих якостей на прикладі програми вибіркової дисципліни «Практикум роботи акварелю: Портрет» для здобувачів мистецьких спеціальностей художньо-графічного факультету Університету Ушинського, зокрема здатності до спостереження та аналізу натури, композиційного мислення, передачі конструктивних і пластичних особливостей форми, колористичного та тонального моделювання, а також творчої інтерпретації образу. Висвітлено значення оволодіння технологічними й художньо-виражальними можливостями акварелі для становлення професійної майстерності здобувачів освіти.

Показано, що навчання акварельного портрета має комплексний характер і може розглядатися як важливий складник професійної підготовки майбутніх художників. Послідовне засвоєння методики виконання портрета, розвиток технічних умінь роботи в техніці акварелі та формування здатності до самостійного художнього вирішення творчих завдань створюють передумови для розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця.

Ключові слова: *професійна компетентність, мистецька освіта, акварельний портрет, техніка акварелі, художньо-творча діяльність, методика навчання, художня майстерність, творчий розвиток.*

Постановка проблеми. Формування професійної компетентності майбутнього художника та викладача мистецьких дисциплін передбачає не лише засвоєння теоретичних основ образотворчої грамоти, а й набуття здатності ефективно застосовувати отримані знання у практичній художній діяльності. Особливої складності цей процес набуває під час виконання портрета, що вимагає синтезу знань про форму, конструкцію, пропорції, тональні та кольорові відношення.

Створення портрету в техніці акварелі посідає особливе місце в системі образотворчої підготовки та формуванні професійної компетентності, оскільки поєднує складні технічні, композиційні та художньо-образні завдання. Специфіка акварелі як водорозчинного живописного матеріалу зумовлена її пластичністю, прозорістю та певною мірою непередбачуваністю процесу нанесення фарб, що вимагає від митця та педагога вміння оперативно приймати творчі рішення й прогнозувати результат роботи з кольором і тоном.

Створення, саме, портретного образу в акварельній техніці передбачає не лише засвоєння практичних прийомів роботи з матеріалом, а й сформованість цілісного бачення форми, уміння передавати конструктивні особливості голови, світлотіньові відношення та індивідуальні риси моделі. Важливого значення при цьому набувають знання закономірностей взаємодії пігменту, води та паперової основи, а також здатність художника використовувати виражальні можливості акварелі відповідно до поставленого творчого завдання.

Історичний розвиток акварельного портрета засвідчує поступове розширення його художніх можливостей – від допоміжних етюдів і камерних робіт до самостійних завершених творів. Водночас акварель зберігає значний потенціал для виявлення індивідуальної авторської манери, що забезпечує особливу виразність і неповторність портретного образу. Попри активний розвиток цифрових технологій у сфері візуального мистецтва, традиційні принципи роботи в акварельній техніці не втрачають своєї актуальності та продовжують відігравати важливу роль у збереженні й розвитку художніх традицій.

У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз методичних засад навчання принципів створення акварельного портрета. Для майбутніх

художників і фахівців у галузі мистецької освіти вивчення технологічних та художньо-методичних особливостей цієї техніки сприяє поглибленню розуміння закономірностей творчого процесу, розвитку професійних умінь і визначенню найбільш ефективних способів досягнення переконливого та художньо виразного портретного образу.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження проблематики нашої статті полягає у кількох напрямках. Теоретичні засади акварельної техніки та її історичний контекст ми зустрічаємо у працях таких дослідників, як Д. Вінтаєв, В. Жердзицький, М. Кузів, О. Петренко, В. Черватюк, В. Чурсіна, Л. Щербакова, С. Літтл, С.-Й. Олссон. Зокрема, Д. Ю. Вінтаєв та Н.С. Вінтаєва, розглядаючи акварель як техніку дослідження предметно-просторового середовища, наводять кілька методичних принципів роботи аквареллю для студентів архітектурних спеціальностей та виділяють таку корисну для них якість як мобільність в роботі (Вінтаєв, Вінтаєва, 2018).

Наведемо декілька основних аспектів специфіки акварелі як зображальної мови, що їх виділяють автори. М. Ткаченко вказує на особливості, що вирізняють саме акварель серед інших технік: «Акварельний живопис – одна з технік живопису, за допомогою якої можна найбільш вдало передавати відчуття світла, руху, чистоти, прозорості, яскравості (Ткаченко, 2023: 138). Мисткиня О. Брикса, голова Міжнародної асоціації акварелістів Чеської Республіки, стверджує, що у порівнянні з іншими техніками, акварель легка, прозора й крихка. Ця техніка вимагає від художника багато терпіння та не зносить помилок. Теперішній світ занадто швидкий та агресивний, люди тонуть у надлишку інформації, – акварель має здатність заспокоювати та зупиняти час *(*Брикса, 2023).

Методичний аспект роботи у техніці акварелі в узагальненому вигляду розкриває В.Є. Жердзицький. Автор виділяє три основних способи роботи аквареллю: робота лесировками по сухому паперу і багатошарово, нанесення колірного шару по сухому папері «аля-прима», робота з вологого паперу (Жердзицький, 2007: 43). Водночас методичні настанови навчання саме акварельного портрета потребують більш системного висвітлення.

Для вивчення особливостей акварельних портретів у творчості митців різних періодів та створення рекомендацій щодо наочних прикладів для здобувачів ми зверталися до джерельної бази у вигляді альбомів, каталогів, статей та інтернет-ресурси про окремих авторів (Шевченко, 1984; Фонвізін, 2020; Кохаль, 2022 та інші).

Акварельна техніка у XXI столітті набула популярності завдяки спеціалізованим виставкам, бієнале, акварельним пленерам тощо (Fabriano Watercolour Biennial, Фабріано, Італія, Bratislava International Watercolor Festival, Братислава, Словаччина та інші). Важливою джерельною базою для дослідження стану сучасного мистецтва акварелі в Україні та обговорення зі студентами представляють каталоги масштабного проєкту всеукраїнської та міжнародної виставки «Море акварелі», який започатковано та проводиться в Одесі (Море акварелі, 2016, 2018, 2020, 2022, 2024, 2026).

Мета статті: полягає у аналізі та теоретичному обґрунтуванні педагогічного потенціалу навчання створення портрета в техніці акварелі у процесі формування професійної компетентності майбутніх художників та вчителів образотворчого мистецтва на основі узагальнення практичного досвіду.

Методологія дослідження. Методологічне підґрунтя дослідження становить комплексна система наукових підходів, принципів та методів, спрямованих на вирішення науково-педагогічної проблеми формування професійної компетентності майбутніх художників та вчителів образотворчого мистецтва у процесі засвоєння техніки акварельного портрета.

Компетентнісний підхід – виступає системоутворювальним чинником і визначає кінцеву мету навчання як готовність та здатність здобувачів вищої мистецької освіти застосовувати набуті теоретичні знання, технічні навички, художньо-образне мислення й педагогічну рефлексію у практичній образотворчій та викладацькій діяльності. Системний підхід дає змогу розглядати процес формування професійної компетентності як цілісну методичну систему, що охоплює взаємопов'язані компоненти: цільовий, змістовий, технологічний, процесуальний та оцінювально-результативний.

Діяльнісний підхід передбачає засвоєння специфіки акварельного живопису через активну навчально-творчу, практичну й поетапну роботу над портретом. Особистісно орієнтований підхід – спрямований на розвиток індивідуального художнього стилю, естетичного смаку, творчої самостійності та авторського бачення кожного здобувача освіти.

Для обґрунтування специфіки акварельного портрета використовувалися методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення науково-педагогічної, мистецтвознавчої та методичної літератури. Оскільки ми базувалися на власному практичному педагогічному досвіді, важливим був метод педагогічного спостереження за навчально-творчою діяльністю студентів на практичних заняттях з акварельного живопису.

Результати та їх обговорення. Система опанування професійної майстерності майбутніх художників та вчителів образотворчого мистецтва на художньо-графічному факультеті (ХГФ) Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Університет Ушинського) будується за принципом логічного поступового ускладнення

завдань в опануванні форми – від простих геометричних фігур (що, до речі, є основою розуміння всього розмаїття складних форм у світі) до найвищої форми – образу людини (портрету і фігури). За програмами обов'язкових дисциплін живопису і малюнку навчання портрету розпочинається з 3 курсу першого (бакалаврського) рівня і продовжується в магістратурі. Живопис відбувається олійними фарбами, в малюнку студентам пропонується окрім графітного олівця спробувати різні м'які графічні техніки.

Техніку акварелі здобувачі можуть опанувати, обравши дисципліну за вільним вибором. Зокрема в переліку пропонуються як «Натюрморт в техніці акварелі», так і портрет і фігура людини, але з відповідною позначкою щодо створення образу людини: рекомендовано для 3 курсу, 4 курсу тощо. Це пов'язано з логічною синхронізацією поставлених завдань в опануванні форми.

Як показує аналіз попереднього 5-річчя освітнього процесу на ХГФ, вибіркова дисципліна «Практикум роботи аквареллю: Портрет» обирається кожного року здобувачами як спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, так і 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво). З огляду на це, можна зробити певні методичні узагальнення, спираючись на безпосередній практичний досвід і результати.

У програмі дисципліни серед очікуваних результатів навчання зазначено наступне: здобувач вищої освіти знає основні поняття рисунка та живопису, поняття про кольорові контрасти, основні та складені кольори, колористичні гармонії, колорит, композиційні особливості розташування портрету; конструктивні особливості побудови форми за допомогою світлотіні; анатомічні особливості конструктивної побудови голови людини; поетапність ведення процесу живопису акварельними фарбами; різні підходи до живопису аквареллю. Серед умінь визначено: володіння термінологією живописного мистецтва; вміння створювати композицію портрету, визначити та передати пропорції людського обличчя; портретну подібність; за необхідності використовувати знання перспективи в побудові портрету, створювати об'єм засобами світлотіні (світло-тоновим моделюванням) за допомогою кольору; передати великі кольорові відносини та тонкі кольорові нюанси форми; володіти технічними прийомами акварельного живопису, кількість та якість яких забезпечує практику процесу живопису; реалізовувати принципи послідовного виконання зображення портрета від загального до часткового й знову до загального; доводити живописне зображення до завершеності, досягаючи цілісного, виразного художнього звучання.

Низці практичних завдань програми має передувати вступне колективне обговорення особливостей техніки акварелі з наочними прикладами і їх аналітичним розбором. Цікаво розпочати з видового визначення акварелі: живопис це чи графіка – ось питання для діалогу і аналізу творів. Варто пояснити, що акварель (від латинського слова aqua, що означає «вода») є унікальним «пограничним» видом мистецтва, який поєднує в собі риси як живопису, так і графіки.

Акварельні твори у класичному мистецтвознавстві відносять до графіки за низкою характеристик: по-перше, матеріальною основою, носієм зображення є папір, який історично та технологічно належить до царини графічного мистецтва. По-друге, у класичній акварелі немає білої фарби, її роль виконує сам папір, який просвічує крізь прозорі шари фарби. Світлоносність і колір паперового тла є активним елементом художньої мови, що притаманно саме графіці. Також, в акварелі часто використовуються графічні елементи (лінія, штрих, плями, інколи збереження залишків олівцевого начерку, що підкреслює її графічну природу). За принципами зберігання і оформлення акварельні роботи слід берегти від вологи та яскравого світла, а оформлювати доречно під скло з паспарту.

Живописні якості полягають у наступному: акварель дає широкі кольорові можливості, розмаїття відтінків, можливість багатошаровості і оперує колірною плямою як основним виражальним засобом, зокрема у техніці по вологій основі. Щодо класифікації виду техніки, варто відзначити, що європейські джерела визначають акварель як малярську техніку.

Для більш глибокого розуміння візуальних особливостей різних технік акварелі здобувачам доцільно продемонструвати наочні приклади творів майстрів різних часів. Акварель зарекомендувала себе як ефективний і самобутній живописний матеріал. Її використання бере початок ще з епохи печерного мистецтва і сягає сучасних мистецьких пошуків. Багато відомих художників використовували саме акварельні фарби для створення власних композицій, у яких переконливо могли виразити всі емоційні переживання. Акварельні техніки через свої виражальні можливості, чутливо відповідали на художній запит митця.

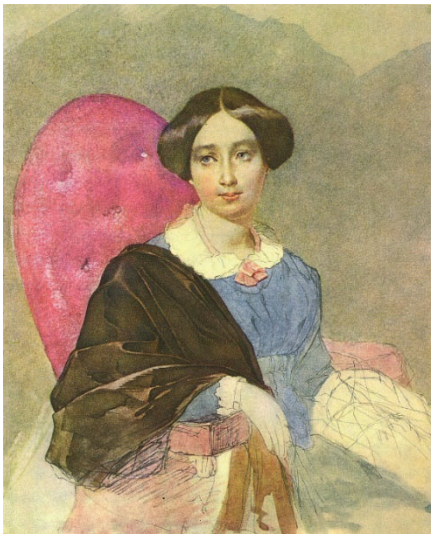
Для розгляду портретного жанру в техніці акварелі можна підібрати цілу низку наочних прикладів творів митців різних часів. Пропонуємо декілька зразків, що демонструють різні підходи і виражальні засоби акварелі.

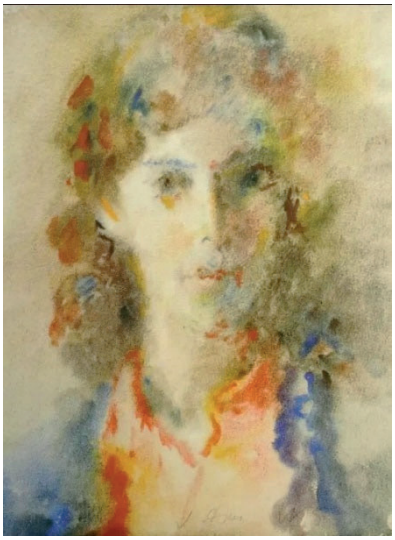
Прикладом поєднання графічних на живописних можливостей акварелі є портрети пензля Тараса Шевченка. Академічна школа дала Шевченку досконале світлотіньове моделювання об'єму та майстерну передачу матеріальності. На відміну від легкої техніки «по-мокрому», Шевченко переважно працював у традиції витонченого багатошарового акварельного живопису. Він послідовно наносив прозорі шари фарби, досягаючи глибоких,

насичених тонів і точних колірних переходів без втрати чистоти кольору. Майстер використовував природний тон паперу як активний елемент композиції. Головна увага митця зосереджувалася на внутрішньому стані моделі. У більшості робіт виразно видно точний, лаконічний підготовчий рисунок олівцем, а далі, прозора акварель надає образам живописної пластики, тонального багатства та об'єму.

Багату спадщину акварельних портретів залишила Олена Кульчицька, яка створила засобами акварелі не тільки портрети рідної сестри Ольги, але цілі серії етнографічних альбомів з образами селян у традиційному одязі різних регіонів західної України (1912 – 1938), (Кость, 2016). Саме у цих задокументованих збірках зображень української матеріальної культури акварель виступає у більш графічному варіанті.

Відмінним від акварелі по сухому паперу є приклад акварельних портретів у техніці «по-вологому» художника Артура Фонвізіна (1883–1973), видатного майстра радянського авангарду та романтичного реалізму, колекція творів якого зберігається в Одеському Домі-музеї Реріха. Художник створював портрети без попереднього олівцевого малюнка, швидко, на одному диханні. При такій техніці важливою складовою ставала імпровізація кольорових плям, що наче жили своїм життям. Майстру вдавалося зупинити рух світла і повітря, з якого виступали тонкі психологічні образи. Варто наголосити на важливості у подібній техніці вміння побачити і використати красу раптових розливів, «живих» контурів, що утворюються від водяних плям з пігментом, зберегти унікальні живописні особливості.

1 2 3

1. Т. Шевченко. Портрет невідомої в блакитному вбранні. 1845–1846. Акварель
2. О. Кульчицька. Селянка у традиційному вбранні. 1923. Акварель
3. А. Фонвізін. Жіночий портрет. 1940-ві. Акварель

Цікавими є акварельні новації харківського митця останньої третини XX століття Сергія Луньова. Як пише дослідниця його творчості М.В. Пономаренко, він вийшов за межі традиційного формату, що панував у харківському акварельному мистецтві того часу, та «збагатив технічний і стилістичний арсенал цього виду живопису. У його роботах переважає мальовничість, що не відповідала традиційному сприйняттю акварелі як суто графічного матеріалу. Завдяки таким нетиповим для класичної акварелі підходам художник розширив можливості цього матеріалу. У 1960–1970-х роках це мало особливе значення, зважаючи на усталену думку про другорядність акварелі порівняно з олійним живописом» (Пономаренко, 2015).

Серед сучасних українських художників акварелістів, що створюють портретні образи, можна виділити киянку Наталію Кохаль (Кохаль, 2022). Її виразну мову в акварелі не можливо сплутати ні з яким іншим автором. В акварелі «по-сухому» вона створює м'які перетікання тонально-кольорових плям, використовує ажур застиглих контурів у декоративних орнаментальних елементах тла і образу.

У сучасному мистецькому середовищі Європи та Америки, більшість художників використовують інші матеріали та техніки, зокрема сучасні синтетичні акрилові фарби, розмаїття друку тощо. Відносно невелика кількість митців активно використовує цей матеріал у своїй творчості. Можемо виокремити імена Тамаріс

1

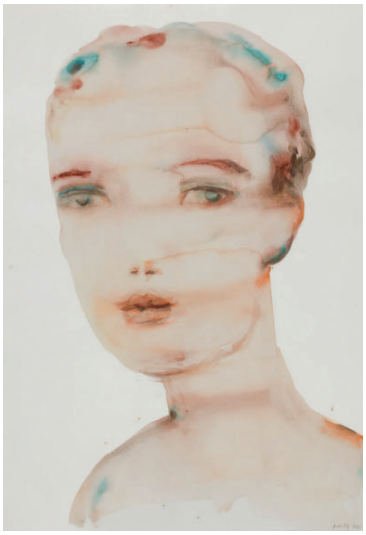
2

4. Луньов С. Портрет дівчини. 1972. Акварель
5. Кохаль Н. Розмова з чорним птахом. 2023. Акварель

Борреллі, Марсель Дзама, Славомир Ельснер, Волтон Форд, Фабріс Гіджі (*Top 20 Contemporary Watercolor Artists,* 2025). Окремо хотілося б відзначити митців які звертаються до такого непростого жанру як портрет в техніці акварель, це зокрема Кім Маккарті та Франсуаза Петрович. Митці використовують плинність акварелі, щоб підкреслити в образі людини XXI століття мінливість і нестійкість, крихкість душевного стану і навколишнього середовища.

Програма навчальної дисципліни передбачає 2 змістових модуля. Змістовий модуль 1. «Різні техніки акварельного живопису у роботі над портретом» передбачає опанування таких тем: «Портрет натурника у академічній техніці лісирування на нейтральному тлі»; «Акварель по-вологому. Портрет дівчини у техніці по-вологому»; «Серія етюдів голови натурників на різному за кольором тлі». Змістовий модуль 2. «Портретний образ: напівфігура з руками» складається з таких тем: «Портрет натурника на насиченому за кольором тлі»; «Портрет натурника з введенням у композицію рук».

Поступове ускладнення завдань передбачає набуття вмінь використовувати різні технічні прийоми акварелі, та, разом з тим, компонувати у форматі портретні зображення голови, оплічного портрету, образу з руками, виявляти та досліджувати конструктивну та пластичну особливість

6

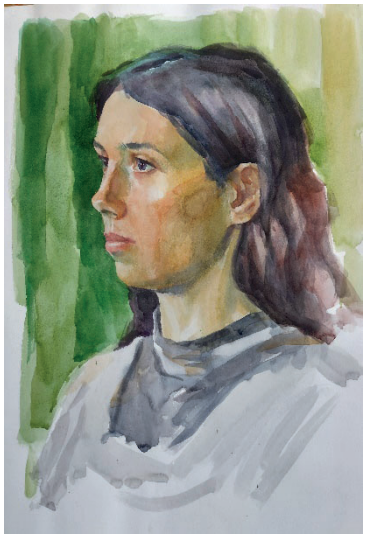
7

6. Кім Маккарті. Блакитний і сієна. 2025. Акварель
7. Франсуаза Петрович. Селфі. 2022. Акварель

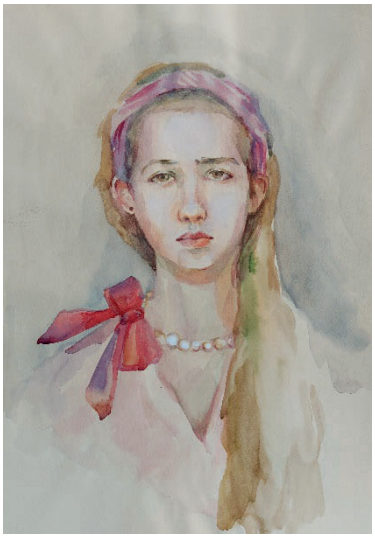
голови натурника, а також залежність сприйняття кольору світла та тіней на обличчі від кольору фона, послідовно накладаючи шари фарби, опрацювати деталі обличчя, намагаючись досягти досконального ліплення, але не перевантажити тоном і не допустити забруднення, гармоніювати колорит аркуша та композицію кольорових плям від великих плям до деталей. Для виконання завдань можна запропонувати формат А3 та А2 (за індивідуальним бажанням та можливостями здобувачів можна збільшувати або зменшувати формат). Обов'язково потрібно звернути увагу студентів на якість паперу, від якого залежить успішність роботи аквареллю. Варто порекомендувати доступні різновиди паперу, а також потрібні фарби і пензлі для різних технологічних прийомів.

За наявності можна продемонструвати студентам власні твори та роботи студентів попередніх років (за наявності). Окремо доцільно показати приклади оформлення акварельних робіт, вибір розміру і кольору паспарту та рами для максимально виразного сприйняття образу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Упродовж історичного розвитку художньої практики технології та способи використання акварельних фарб зазнавали постійних змін і вдосконалення, що сприяло розширенню їхніх виражальних можливостей та формуванню нових

8

9

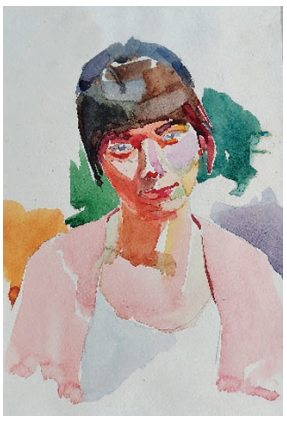

10

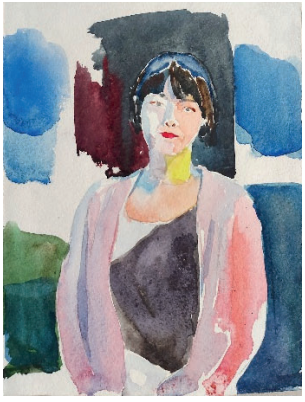
8. К. Шпак. Здобувачка 3 курсу ХГФ Університету Ушинського. Портрет натурниці. Навчальна робота. 2025. Акварель. Керівник Петровський О. М.

9. К. Антипенко. Здобувачка 4 курсу ХГФ Університету Ушинського. Навчальна робота. 2026. Акварель. Керівник Білетіна К. О.

10. Кузьмін В. Здобувач 4 курсу ХГФ Університету Ушинського. Навчальна робота. 2026. Акварель. Керівник Білетіна К. О.

11

12

13

14

11–14. О. Петровський. Портрети Вікторії. Етюди. 2015. Акварель

художніх прийомів. Одним із провідних завдань сучасної мистецької освіти є систематичне засвоєння здобувачами усього спектра образотворчих прийомів, осягнення техніко-технологічного потенціалу художніх матеріалів, а також формування навичок аналітичного осмислення еволюції технічних засобів та рефлексивної інтерпретації набутого практичного досвіду.

Технічна та методична підготовленість майбутнього художника та митця-педагога є необхідною передумовою його творчої самостійності. У процесі навчання акварельного портрета професійна компетентність формується з кількох складових: поступове оволодіння техніками роботи з водою, пігментом і папером; робота над композицією різних за формою портретів; робота у різних часових форматах відповідно до технічних особливостей: ала-прима – «по-вологому» – швидко, за один раз і лісеруваннями «по-сухому» – поетапний, досить довгий процес; вміння створювати колорит твору; вміння бачити і використовувати візуальні ефекти імпровізації, що притаманні саме акварелі; створення художнього образу людини засобами акварельної техніки; розуміння методичних принципів виконання роботи в цій техніці; уміння аналізувати власну роботу та визначати напрями подальшого розвитку. Набуття цього комплексу вмінь та навичок формує професійну мистецьку компетентність, що забезпечує здобувачеві можливість зосереджуватися не лише на технологічному процесі, а й на пошуку індивідуального художньо-образного рішення та можливості навчити інших.

Фактично, ми можемо запропонувати наступну модель формування професійної компетентності через акварельний портрет: набуття нових та використання попередньо набутих знань – набуття технічних вмінь – відпрацювання художніх навичок – пошук самостійного образного рішення – створення творчої інтерпретації – професійна рефлексія.

Серед напрямів подальших досліджень ми вбачаємо доцільність методичних напрацювань в царині акварельного пейзажу, який має давню історію, широкий спектр виразних можливостей та може бути успішно впроваджений у освітній процес здобувачів вищої мистецької та мистецько-педагогічної освіти на художньо-графічному факультеті.

Інформація про використання штучного інтелекту. У дослідженні розкрито власні ідеї та практичні напрацювання. В процесі роботи над статтею автори використовували генеративний штучний інтелект Gemini (Google) (Gemini 3.6 Flash) для форматування та оформлення списку використаних джерел (референсів) відповідно до вимог за стандартом APA та для перекладу анотації англійською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брикса Олександра (2023). Еліта. Родом з України. URL: https://elita.org.ua/rodom-z-ukrainy/
2. Вінтаєв Д. Ю., Вінтаєва Н. С. (2018). Акварель як мобільна техніка дослідження предметно-просторового середовища. *Комунальне господарство міст. Серія: Інформаційні технології та інженерія*, 142, 213–216. URL: https://khgts.kname.edu.ua/index.php/khgts/article/view/5209
3. Жизномірська О. Я., Тютюнник І. С., Кузів М. П. (2021). Особливості використання технік малюнка сангіною та акварелі по-мокрому у роботі з дітьми та дорослими. *Арт-терапія в роботі психолога: інноваційні підходи* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Кропивницкий 20–27 квітня 2021 року). Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 56–61. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.ppko-koippo.edukit.kr.ua/Files/downloads/Зб.%20матер.%20конф.%20арт-терапія%202021.pdf
4. Кость Л. В. (2016). Кульчицька Олена Львівна. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/article-43434
5. Кохаль Наталія. (2022). Проєкт «Обереги». Черкаський Художній Музей. URL: https://muzey.ck.ua/nataliia-kokhal-obierieghi/
6. Петренко О. О., Щербакова Л. А. Арт-терапевтичні аспекти організації освітнього процесу на заняттях зі спецкурсу «Технології живописних матеріалів» в умовах воєнного стану. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 2 (8). 513–523. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-2(8)-513-523.
7. Пономаренко М. (2015). Особливості акварельного живопису в портретних творах Сергія Луньова. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. № 35. 248–256. URL: https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=611011
8. Тарас Шевченко. Живопис, графіка. Альбом. (1984). Автор-упорядник Д. В. Степовик. Київ : Мистецтво.
9. Ткаченко М. І. (2023). Особливості та методика технік сучасного акварельного живопису. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матеріали VII Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. та магістран. / М-во культ. України та інформ. політики ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. ; Наук. тов. студ., асп., докторант. і молод. вч. Київ : НАКККіМ, 2023. 138–139. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/Akademiia/Vydannia/konferentsii/Tezy_02_11_2023_2.pdf#page=138
10. Фонвізін Артур. (2020). Жіночий портрет. URL: https://arthive.com/artists/1912~Artur_Vladimirovich_Fonvizin/works/494189~Zhenskij_portret_1940e
11. ARTVSESVIT. СУЧАСНИКИ. Новітнє українське мистецтво. 2023. URL: https://www.artvsesvit.com/Gallery/gal-all/ukraine-modern/ukraine-modern-4.php.
12. Little C. The Watercolors of John Singer Sargent. London : A Chameleon Book, 1998. 163 p. URL: https://surl.lu/qvkikd
13. Olsson C-J. (2015). Swedish Watercolour Painting of the 1880s. Art Bulletin of Nationalmuseum. Vol. 22. 31–36. URL: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:994803/FULLTEXT01.pdf

14. Top 20 Contemporary Watercolor Artists (2025). A Curated Anthology. URL: https://www.contemporaryartissue.com/top-20-contemporary-watercolor-artists-you-should-know/

REFERENCES

1. Bryksa, O. (2023, November 28). Rodom z Ukrainy [Native to Ukraine]. Elita. https://elita.org.ua/rodom-z-ukrainy/

2. Vintaiev, D. Yu., & Vintaieva, N. S. (2018). Akvarel yak mobilna tekhnika doslidzhennia predmetno-prostorovoho seredovyshcha [Watercolor as a mobile technique for studying the object-spatial environment]. *Komunalne Hospodarstvo Mist. Seriia: Informatsiini Tekhnolohii ta Inzheneriia*, 142, 213–216. https://khgts.kname.edu.ua/index.php/khgts/article/view/5209

3. Zhyznomirska, O. Ya., Tiutiunnyk, I. S., & Kuziv, M. P. (2021). Osoblyvosti vykorystannia tekhnik maliunka sanginoiu ta akvareli po-mokromu u roboti z ditmy ta doroslymy [Features of using sanguine drawing and wet-on-wet watercolor techniques in working with children and adults]. In Art-terapiia v roboti psykhologa: innovatsiini pidkhody [Art therapy in the work of a psychologist: Innovative approaches] (Conference proceedings, pp. 56–61). KZ «KOIPPO imeni Vasylia Sukhomlynskoho». chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.ppko-koippo.edukit.kr.ua/Files/downloads/Зб.%20матер.%20конф.%20арт-терапія%202021.pdf

4. Kost, L. V. (2016). Kulchytska Olena Lvivna. In Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. https://esu.com.ua/article-43434

5. Kokhal, N. (2022). Proiekt «Oberehy» [Project «Charms»]. Cherkasy Art Museum. https://muzey.ck.ua/nataliia-kokhal-obierieghi/

6. Petrenko, O. O., & Shcherbakova, L. A. (2023). Art-terapevtychni aspekty orhanizatsii osvitnoho protsesu na zaniattiakh zi spetskursu «Tekhnolohii zhyvopysnykh materialiv» v umovakh voiennoho stanu [Art-therapeutic aspects of organizing the educational process in classes on the special course «Technologies of painting materials» under martial law]. *Visnyk Nauky ta Osvity*, (2), 513–523. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-2-513-523

7. Ponomarenko, M. (2015). Osoblyvosti akvarelnoho zhyvopysu v portretnykh tvorakh Serhiia Lunova [Features of watercolor painting in the portrait works of Serhiy Lunov]. Aktualni Problemy Istorii, Teorii ta Praktyky Khudozhnoi Kultury, 35, 248–256. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=611011

8. Stepovyk, D. V. (Ed.). (1984). Taras Shevchenko: Zhyvopys, hrafika [Taras Shevchenko: Painting, graphics] (Album). Mystetstvo.

9. Tkachenko, M. I. (2023). Osoblyvosti ta metodyka tekhnik suchasnoho akvarelnoho zhyvopysu [Features and methods of modern watercolor painting techniques]. In Kultura i mystetstvo: Suchasnyi naukovyi vymir [Culture and art: Modern scientific dimension] (Conference proceedings, pp. 138–139). NAKKKiM. https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/Akademiia/Vydannia/konferentsii/Tezy_02_11_2023_2.pdf#page=138

10. Fonvizin, A. (2020). Zhinohyi portret [Female portrait]. Arthive. https://arthive.com/artists/1912Artur_Vladimirovich_Fonvizin/works/494189Zhenskij_portret_1940e

11. ARTVSESVIT. (2023). Suchasnyky: Novitnie ukrainske mystetstvo [Contemporaries: Modern Ukrainian art]. https://www.artvsesvit.com/Gallery/gal-all/ukraine-modern/ukraine-modern-4.php

12. Little, C. (1998). The watercolors of John Singer Sargent. A Chameleon Book.

13. Olsson, C.-J. (2015). Swedish watercolour painting of the 1880s. *Art Bulletin of Nationalmuseum*, 22, 31–36. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:994803/FULLTEXT01.pdf

14. Top 20 contemporary watercolor artists: A curated anthology. (2025). Contemporary Art Issue. https://www.contemporaryartissue.com/top-20-contemporary-watercolor-artists-you-should-know/

Formation of professional competence of future artists and fine arts teachers in the process of working on a portrait in watercolour technique

Oleksandr Mykhailovych Petrovskyi
Applicant of the Third (Educational and Scientific) Level of Higher Education,
Assistant at the Department of Fine Arts
State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»
ORCID: 0009-0007-4941-6030

Kateryna Oleksiivna Biletina
Assistant at the Department of Fine Arts
State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»
ORCID: 0009-0000-6960-728X

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

The article addresses the problem of developing the professional competence of future artists and fine arts teachers in the process of learning watercolor portrait painting. The relevance of the study is driven by the need to enhance the professional training of art education students and to identify effective pedagogical approaches for cultivating their artistic, creative, and professional skills. Special attention is given to the specifics of the watercolor portrait as a form of educational and creative activity that integrates theoretical knowledge, practical skills, and creative thinking.

The pedagogical potential of teaching watercolor portraiture in developing professionally significant qualities is analyzed through the syllabus of the elective course «Practicum in Watercolor Painting: The Portrait» for art majors at the Faculty of Art and Graphics, The State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky». In particular, this includes the ability to observe and analyze nature, compositional thinking, rendering the structural and plastic features of form, color and tonal modeling, as well as the creative interpretation of the image. The significance of mastering the technological and expressive possibilities of watercolor for the development of students' professional mastery is highlighted.

It is demonstrated that instruction in watercolor portraiture is comprehensive in nature and serves as an essential component of future artists' professional training. The sequential mastery of portrait methodology, the development of technical proficiency in watercolor techniques, and the formation of the capacity for independent artistic problem-solving create the prerequisites for the professional competence development of future specialists.

Keywords: *professional competence, art education, watercolor portrait, watercolor technique, artistic and creative activity, teaching methodology, artistic mastery, creative development.*